

Església parroquial de Santa Eugènia

Santa Eugènia de Berga

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: Nucli de Santa Eugènia
Emplaçament Plaça Major s/n. 08507 Santa Eugènia de Berga.

Coordenades:

Latitud: 41.90013
Longitud: 2.28326
UTM Est (X): 440548
UTM Nord (Y): 4638936

Classificació

Número de fitxa 08246-73
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Medieval Romànic
Segle XII
Estat de conservació Bo
Protecció Legal
Tipus de protecció: BCIN
Europea – Atributs inspire: National Monument Record – Religiós i/o funerari
Observacions protecció: BCIN. R-I-51-0438/Decret/19310603
Data aprovació: dc., 03/06/1931 - 12:00
Número inventari IPA. ACCN.208, ACCN.23963 i 64.
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Religiós
Titularitat Privada
Titular: Bisbat de Vic. Carrer Santa Maria, n. 1 - 08500 Vic.

Fitxes associades:

Capitells romànics de Santa Eugènia

Autoria de la fitxa Anna M. Gómez Bach

Data de registre de la fitxa: dl., 17/04/2006 - 02:00

Descripció

Edifici de planta de creu llatina, de nau única coberta amb volta de canó, capçada a llevant per un transsepte on s'obren tres absis. El central estava dedicat a Santa Eugènia, el de la part nord a Santa Cecília i el de migdia a Sant Jaume. Els absis no tenen cap decoració externa, només tenen una finestreta de doble esqueixada al centre. El de la part meridional es va refer sobre les bases del que s'havia destruït en construir la sagristia. Damunt del creuer s'eleva un cimbori octogonal amb petxines. A sobre, s'aixeca el campanar de torre de tres pisos, amb les arcuacions entre lesenes de pedra vermella emmarcant i embellint els finestrals. El pis inferior té dues finestres simples d'arc de mig punt, el segon bífores i el tercer, trífores. L'aparell de l'edifici és de dos tipus diferents: de carreus escairats, disposats en filades uniformes en el cimbori i de carreus petits ben tallats, en filades uniformes i desiguals als absis i més regulars a ponent. Les façanes laterals han estat decorades amb un fris continu d'arcuacions i finestres cegues, en gran part fruit de la restauració. Les arcuacions, finestres i denticles són realitzats amb una arenisca vermella, la qual forma una composició cromàtica en el conjunt de l'església. Els murs laterals de la nau, amb dues finestres d'arc de mig punt per banda, foren refets parcialment, així com un fris d'arcuacions i finestres cegues, fruit de les obres de restauració. En canvi és original la decoració del cimbori, que consisteix en un fris continu d'arcuacions sobre les finestres dels nivells superiors. L'accés es realitza per la façana principal (a ponent), de pedra ben tallada, similar al campanar. Té un capcer triangular amb lesenes a cada costat. S'observa una torreta amb l'escala de cargol d'accés al campanar. Destaca una rosassa amb unes estructures lobulades o radials entorn d'un eix central, molt singular malgrat no presentar decoració escultòrica. La portalada, relacionada directament amb els obradors de Ripoll i de Vic, es troba situada al centre, i està formada per arquivoltes sobreposades sostingudes per capitells i quatre columnes. Fou concebuda sense llinda ni timpà. La decoració escultòrica, especialment notable, la converteix en l'element més significatiu de les transformacions de l'església el segle XII. Els capitells, derivats del corinti antic, presenten una decoració vegetal de fulles i palmetes, amb volutes, ocells i personatges grotescos. Les arquivoltes també tenen decoració escultòrica (fullatges entrelaçats, soguejat amb fullatge sinusoïdal, entrelaçat de cintes, palmetes juxtaposades,...) A la rectoria de Santa Eugènia es conserven algunes peces interessants i alguns elements van passar al Museu Episcopal de Vic: capitells isolats, un sarcòfag de pedra del segle XIII-XIV i alguns fragments.

Observacions:

Per a la comprensió de l'estat actual de l'edifici cal assenyalar que entre els anys 1955-1957 l'església fou restaurada pel Servei de Catalogació i Conservació de Monuments de la Diputació de Barcelona, sota la direcció de l'arquitecte Camil Pallàs. En aquell moment la nau havia estat ampliada pels cantons de tramuntana i de migjorn amb l'obertura de capelles i la pràctica desaparició de les façanes originals respectives. Tanmateix l'absidiola de tramuntana havia estat molt alterada per la seva conversió en sagristia. La restauració consistí en una radical operació de retorn a unes possibles formes originals, anorreant les ampliacions i refent les façanes de tramuntana, de migjorn i de ponent, juntament amb l'absidiola de tramuntana i altres parts de l'edifici. Puig i Cadafalch inclou l'església de Santa Eugènia de Berga fins el grup d'esglésies de planta de creu llatina amb cimbori. El que atrau a aquest estudiós és la superposició d'estils que hi ha en aquest edifici; segons aquest, es tracta d'una església consagrada l'any 1183 i a aquesta època sembla que pertanyen els absis, la façana i el campanar, mentre que el cimbori fou construït amb el sistema de decoració de les esglésies de la Plana

de Vic, característiques del final del segle. En els murs laterals, per a Puig i Cadafalch, es repeteix la mateixa transformació de l'aparell, com si a una església antiga s'haguessin adherit absis i façanes noves, mentre que sobre el cimbori era aixecat un nou campanar. Pel que fa a l'aparell, en aquest edifici hom pot observar, segons Puig i Cadafalch, en estudiar l'estratificació arquitectònica dos períodes corresponents a dues variants del romànic: una, on l'aparell és petit, tot just desbastat, amb els murs decorats amb arcuacions aparellades, finestres cegues i faixes llombardes, sense escultura, obra purament de mestres de cases; el segon, on els carreus són treballats més perfectament, obra de picapedrers, amb arcuacions sovint d'una sola peça, oblidat el primitiu origen en el que apareixen les columnes adossades i l'escultura. Aquest període és una derivació i conseqüència del primer. D'altres edificis adoptaren el tipus de planta de creu amb cúpula i cimbori, amb un campanar de torre sobre el cimbori, com els de Sant Ponç de Corbera o Santa Maria de Terrassa, però que en cap cas no assoleixen la monumentalitat del campanar de Santa Eugènia de Berga. Durant aquestes obres de restauració del 1965, i després de repicar els murs de l'interior de l'església es van descobrir uns fragments de pintures murals de finals del segle XIII. La part més notable que es va poder salvar és un primer fragment de pintura que representa la imatge d'un àngel i els vestigis d'una ala i la cua, el qual va aparèixer a l'inici de l'absis menor o de la part de migdia, dedicat a Santa Cecília, patrona de la música. L'altre fragment era una composició formada per sanefes lligades entre si, de formes vegetals, i en un cantó presentava vestigis del cap nibat d'un àngel o bé un sant. Cal suposar que devien formar part d'una composició més àmplia tant a l'interior dels absis, com a la resta de la nau. Aquestes pintures van ser arrancades i dipositades al Museu Episcopal de Vic el 18 de setembre de 1979, i s'han datat d'inicis del període gòtic, del pas del segle XIII al XIV.

Història

El lloc és documentat des del 915, en una venda d'una terra situada al castell de Taradell, en terme de la vila Berga. S'esmenta com a edifici i parròquia des del 976, on es parla d'un edifici preromànic del segle X o anterior. L'església actual és una edificació romànica del segle XI (fou renovada entorn el 1050 pel bisbe Oliva o Guillem de Tavertet), ampliada i millorada al segle XII i àmpliament restaurada el segle XX. Els segles XII i XIII es precisa l'existència de tres altars, citats a inicis del segle XII. Vers l'any 1144 l'església fou cedida a la canònica vigatana. A partir de llavors es feren importants obres de reforma al temple, amb la construcció d'un cimbori-campanar sobre la cúpula, una portalada amb arcuacions i capitells esculpits i una petita torreta al cantó sud-est. El 1.173 el bisbe de Vic i el de Tortosa consagren el temple de nou, dedicant-lo a la Verge Maria, mare de Déu, de Santa Eugènia, Santa Cecília, i Sant Jaume. Les notícies aportades en època moderna són força abundants. Al llarg dels anys tenen lloc diversos afegitons i reformes, com la construcció de diverses capelles laterals, la supressió d'una absidiola per la sagristia, l'enguixament de tot l'interior, la modificació de la part superior de la façana, i finalment, la construcció d'una capella del Santíssim al costat de migdia, a l'indret on el 1860 es va construir la inacabada capella hexagonal actual. Entre el 1955 i 1975 es van realitzar, en dues fases, les intervencions de restauració per mà de la Diputació de Barcelona amb l'objectiu de recuperar l'antiga fesomia del temple i eliminar els elements posteriors a l'època romànica. En els treballs s'enderroca la capella barroca del Santíssim construint una nova capella provisional, coneguda com "església nova". Amb la finalitat de recuperar l'aspecte original, es va rebaixar el capcer de la façana principal oest, fins la línia que es perfilava exteriorment, i tota la coberta de la nau fins al transsepte. A la façana es va construir una torreta amb una finestra geminada a cada cara, coronada per un fris de dents de serra i una cornisa llisa, i coberta de lloses de pedra. Amb això es va recuperar la perspectiva del costat oest del cimbori. A la façana nord també es van enderrocar les capelles laterals barroques i es va refer la façana continuant el fris d'arcuacions cegues del coronament. En el parament reconstruït s'hi van obrir dues finestres d'arc rodó de doble esqueixada. També es va refer la façana sud, i es van suprimir els afegits de la zona de l'absis. Es va enderrocar la sagristia de planta rectangular i uns coralls que havien alterat l'absidiola de migdia i un terç de l'absis central, es va reconstruir l'absidiola de migdia i es

va consolidar l'absis central. A més es van fer noves les cobertes dels tres absis amb teula àrab. Paral·lelament es va refer l'ala sud del transsepte que es va cobrir també amb teula aràbiga. En la segona fase, les obres es van centrar a l'interior de l'església. La decoració existent era d'estil barroc- neoclàssic; els paraments i voltes eren estucats imitant grans carreus. A l'absis central s'aixecaven l'altar i el retaule tardobarroc, dedicat a Sta. Eugènia. La volta de l'absis corresponent al retaule, era de cassetons. L'actuació va partir dels mateixos criteris que a l'exterior: afany per deixar la pedra vista, i suprimir totes les construccions i decoracions d'època posterior al romànic. Es va desmuntar els retaules, l'altar, la trona i altres elements barrocs, es van repicar els paraments i les voltes de la nau, del transsepte i els absis, i la volta del cimbori. El Servei de Restauració de Monuments de la Generalitat de Catalunya el 1.988 va completar la restauració amb la neteja i consolidació del campanar. Actualment manté la seva funció d'església parroquial i és un dels millors exemples del romànic osonenc.

Bibliografia

AADD. (1955). "Va ser restaurada l'església de Santa Eugènia de Berga" a Destino n. 984, 08.10.1955.
AA.DD. (1986). "Santa Eugènia de Berga". A Osona II, Catalunya Romànica vol. III. Fundació Enciclopèdia Catalana. Barcelona: 543-550. GAVIN, J.M. (1984). "Santa Eugènia, os. 360" Inventari d'esglésies. Osona. n.15. Arxiu Gavin. Barcelona: 152. JUNYENT, E. (1945). Itinerario histórico de las parroquias del obispado. Hoja parroquial n.14, abril 1945. LACUESTA, R. (2000). Restauració monumental a Catalunya (segles XIX i XX). Les aportacions de la Diputació de Barcelona. Tesis Doctoral. PALLÀS, C. (1956). Proyecto de restauración de la iglesia de Santa Eugènia de Berga. Diputació de Barcelona. PLADEVALL, A. (1988). Gran Geografia Comarcal. Osona i Ripollès p. 116. PLADEVALL, A. (1988). Església parroquial. Santa Eugènia de Berga. Inventari Patrimoni Arquitectònic. Departament de Cultura. Generalitat de Catalunya. Inèdit. PLADEVALL, A. (1997). Santa Eugènia de Berga. Història i vida d'un vell poble osonenc. Ajuntament de Santa Eugènia de Berga. Ed. Eumo. Vic.

